

Ю.В. Макогон, В.И. Ляшенко, В.А. Кравченко. – Донецьк: ДонНУ, ІЗП НАН України, 2001. – 177 с.

12. Собакарь А.О. *Організаційно-правові основи утворення і функціонування спеціальних економічних зон в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право» / Собакарь Андрій Олексійович. – Д., 2002. – 219 с.*

Олійник О.С. Органи управління на територіях спеціальних (вільних) економічних зон: окремі аспекти

В статті розкривається система органів управління спеціальними (вільними) економічними зонами в Україні в сучасний період. Проаналізовані відмінності щодо органів управління СЕЗ на рівні законодавства України.

Ключові слова: орган управління, спеціальна (вільна) економічна зона, органи місцевого самоврядування, компетенція.

Олейник О.С. Органы управления на территориях специальных (свободных) экономических зон: отдельные аспекты

В статье раскрывается система органов управления специальными (свободными) экономическими зонами в Украине в современный период. Проанализированы различия в отношении органов управления СЭЗ на уровне законодательства Украины.

Ключевые слова: орган управления, специальная (свободная) экономическая зона, органы местного самоуправления, компетенция.

Oliynyk O.S. Organs of management the special (free) economic areas: some aspects

In the article opens up system of organs of management the special (free) economic areas in Ukraine in a modern period. The analysed differences are in relation to the organs of management of SEZ at the level of legislation of Ukraine.

Keywords: management organ, special (free) economic area, organs of local self-government, jurisdiction.

Сметанюк В.Б.

НАПРАВЛЕННЯ ПОВІДОМЛЕНЬ ТА СУДОВИХ ПОВІСТОК НА ЕЛЕКТРОННІ АДРЕСИ СТОРІН В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

УДК 347.923

Постановка проблеми. Завдання цивільного судочинства полягає у справедливому, неупередженому та своєчасному розгляді і вирішенні цивільних справ з метою захисту порушених, визнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, інтересів держави, що закріплені у статті 1 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України), і прямо впливають з норм Конституції України. Дана норма є певним відображенням принципів судочинства, викладених у ратифікованій у липні 1997 року Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі - Конвенція). Статтею 6 Конвенції

закріплено право на справедливий судовий розгляд [1]. Воно охоплює таку складову, як вчасне та належне повідомлення осіб, які беруть участь у справі, про судові засідання.

На сьогоднішній день необхідним залишається розв'язання нагальної проблеми судочинства в Україні - забезпечення своєчасної явки в судові засідання учасників судових процесів через належну і вчасну їм доставку та вручення підприємствами зв'язку судових повісток і повідомлень. Аналіз практики діяльності судів загальної юрисдикції свідчить про те, що близько половини судових викликів, які направляються поштою, несвоєчасно доходять до своїх адресатів або неналежно їм вручаються. Це, у свою чергу, породжує тяганину при розгляді судових справ, негативно впливає на оперативність здійснення правосуддя. Однією з причин такої ситуації є неповне і недосконале процесуальне регулювання порядку вручення судових повісток та повідомлень. Тому, теоретичне дослідження в цьому напрямі є актуальним. Воно спрямоване на вироблення пропозицій з удосконалення цивільного процесуального законодавства та формулювання рекомендацій щодо практичного застосування правил вручення судових повісток в цивільному судочинстві України.

Стан дослідження. Питання направлення повідомлень та судових повісток на електронні адреси сторін в цивільному судочинстві для сучасного цивільного процесу України є новим, праць, присвячених вивченню даного питання, є вкрай мало. Тільки деякі вчені такі Ю.Навроцька, І.Зайцев, В.Комаров, К.Малишев, В.Решетняк, І.Уткіна, І.Черних дотикалися до окремих аспектів при дослідженні і розкритті тем присвячених окремим стадіям цивільного процесу.

Виклад основних положень. Про призначений день судового засідання по розгляду справи суд зобов'язаний своєчасно повідомити осіб, які беруть участь у ній, та інших учасників процесу, щоб надати їм можливість належно підготуватися до участі у справі [16, с. 212].

ЦПК України (ст. 74 ЦПК) передбачає дві форми доведення до відома учасників процесу їх права чи обов'язку з'явитися в суд: судовий виклик та повідомлення. Як справедливо зазначається в літературі, хоча відповідна норма і називається «Судові повістки», але за змістом ст. 74 ЦПК України ширша, оскільки регламентує як судові повістки, так і судові повістки-повідомлення. У ст. 74 ЦПК йдеться також про «судові виклики» (ч. 1) та «судові повідомлення» (ч. 2) [15, с. 301].

Судові виклики здійснюються судовими повістками про виклик. Судовий виклик – це «пропозиція» з'явитися до суду. Дана «пропозиція» є обов'язковою і адресується тим учасникам процесу, які відповідно до закону зобов'язані з'явитися до суду. Отож, судові повістки про виклик у суд надсилаються особам, які беруть участь у справі, свідкам, експертам, спеціалістам, перекладачам (ч. 3 ст. 74 ЦПК).

Судові повідомлення здійснюються судовими повістками-повідомленнями.

Повідомлення - це процесуальна дія суду, що адресована особам, які беруть участь у справі. За своїм змістом це сповіщення про час і місце розгляду справи в судовому засіданні [13, с. 419]. Судове повідомлення носить інформативний характер, тобто являє собою повідомлення особам, які беруть участь у справі, про вчинення процесуальних дій, в яких участь цих осіб не є обов'язковою, але може мати значення для останніх. Повідомляються, як правило, сторони та інші особи, які беруть участь у справі, тому що явка до суду – це, як правило, їх право, а не обов'язок. Неявка такої особи в суд не є перешкодою для розгляду справи чи вчинення іншої процесуальної дії.

Судові виклики та повідомлення повинні бути надіслані з таким розрахунком, щоб особа, яка викликається, мала, після їх вручення, достатньо часу для підготовки та явки в судове засідання. ЦПК України в ч. 4 ст. 74 врегулює цей момент, встановивши, що судова повістка про виклик повинна бути вручена з таким розрахунком, щоб відповідні особи мали достатньо часу для явки в суд та підготовки до участі в судовому розгляді справи, але не пізніше ніж за 7 днів (на відміну від ЦПК 1963 року, в якому цей строк становив 5 днів) до судового засідання. Щодо судової повістки-повідомлення, то законодавець не встановлює чіткого терміну для її вручення, а, натомість, говорить про завчасне її вручення. Чи достатньо було надано часу особам для своєчасної явки та підготовки до справи, повинно визначатися в кожному випадку окремо з врахуванням характеру справи, умов сполучення між судом та місцезнаходженням осіб, що отримали повістку, а також їх можливостей підготуватися до неї [14, с. 242].

Закон передбачає кілька способів доставки судових повісток:

- 1) поштою рекомендованим листом з повідомленням про вручення;
- 2) через кур'єрів;
- 3) через сторону або її представника;
- 4) безпосередньо у суді;
- 5) телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику.

Крім того, при відкладенні розгляду справи про наступне судове засідання учасників процесу можна повідомити відразу під розписку [12, с. 185].

Частиною 5 статті 74 ЦПК України передбачено, що судова повістка разом із розпискою, а у випадках, встановлених цим Кодексом, разом з копіями відповідних документів надсилається поштою рекомендованим листом із повідомленням або через кур'єрів за адресою, зазначеною стороною чи іншою особою, яка бере участь у справі. Стороні чи її представникові за їх згодою можуть бути видані судові повістки для вручення відповідним учасникам цивільного процесу [3].

Закріплений порядок направлення судових повісток і повідомлень поштою є загальноприйнятим. Проте в сучасних умовах, зокрема під час економічної кризи, він показав свої суттєві недоліки. Так, у зв'язку з відсутністю фінансування у 2009 році фактично зупинили судову діяльність апеляційні

суди Харківської, Закарпатської, Запорізької областей, Шевченківській районний суд міста Києва, майже всі окружні адміністративні суди, Львівський і Луганський апеляційні адміністративні суди. Окремі судді практикували придбання необхідних витратних матеріалів (марок, конвертів, паперу) за власні кошти, залучали до їх придбання учасників судових процесів, що є неприпустимим [8].

Враховуючи фінансову кризу, економічні негаразди, обмежене фінансування судів досить гостро постає питання належності повідомлення учасників процесу про час та місце судового розгляду справи, а саме: як повідомити сторін у справі, коли відсутні для цього відповідні ресурси?

Також слід наголосити, що доставка судових повісток поштою має ще багато недопрацьованих моментів. Варто згадати про те, що на практиці чимало судових справ з різних причин розглядають з порушенням процесуальних строків, установлених законодавством. Визначені процесуальним законодавством строки розгляду справ різних категорій часто порушуються через неявку на судові засідання учасників процесу. Так, у I півріччі 2009 року через відсутність зворотних повідомлень про вручення повісток особам, які беруть участь у справі (неявку однієї зі сторін або будь-кого з інших учасників процесу, про яких немає відомостей, що їм вручено судові повістки), було відкладено розгляд 64,7 тис. справ, або 47,0% від кількості справ, провадження в яких відкладено; у зв'язку з неявкою належно повідомлених про місце і час розгляду справи свідків, представників сторін, інших учасників процесу відкладено розгляд 40,1 тис. справ, або 29,1%. Одна з причин відкладення судового розгляду справ у зв'язку з нез'явленням на судові засідання учасників процесу – несвоєчасна або неналежна доставка підприємствами поштового зв'язку судових повісток і повідомлень. Практика діяльності судів загальної юрисдикції свідчить про те, що близько 50% судових викликів, які направляються поштою, у зв'язку з неналежним врученням не досягають процесуальної мети їх відправлення. Ця ситуація частково зумовлена тим, що оператори поштового зв'язку у своїй діяльності керуються положеннями не процесуального законодавства, а виключно спеціальних нормативно-правових актів у галузі зв'язку – Законом України «Про поштовий зв'язок» від 04.10.2001 року [6, ст.39], а також розробленими на його основі Правилами надання послуг поштового зв'язку, затвердженими постановою Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 року №270 [7]. Ці нормативні акти, на жаль, не враховують вимоги процесуальних норм ЦПК України.

Варто зазначити, що проблемним та дискусійним також залишається і такий спосіб доставки судових повісток як передача їх через сторону або її представника. На мою думку, є недоцільною така можливість передачі інформації, оскільки не завжди одна зі сторін зацікавлена в участі іншої протилежної сторони у судовому засіданні. Окрім цього, законодавством не передбачена відповідальність за невручення таких виданих судових повісток.

У зв'язку з цим, я вважаю, недоцільним відповідне нормативне положення, адже такий спосіб вручення судових повісток дуже часто себе не виправдовує і лише призводить до затягування строків судового розгляду.

Закон регламентує докладний порядок вручення судових повісток, адже у разі неявки в судове засідання однієї зі сторін або будь-кого з інших осіб, які беруть участь у справі, стосовно яких немає відомостей про вручення їм повісток, суд не може розпочати розгляд справи, а повинен, відповідно до ст. 169 ЦПК України його відкласти.

У зв'язку з актуальністю цієї проблеми, вирішенням піднятих питань, може слугувати направлення повідомлень та судових повісток на електронні адреси сторін.

Прикінцевими положеннями Закону України «Про судоустрій і статус суддів» внесені зміни в Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України), щодо виклику осіб шляхом надсилання тексту повістки електронною поштою, факсимільним повідомленням (факсом, телефаксом), телефонограмою. В ч. 1 статті 38 КАС України закріплено, що суб'єкту владних повноважень текст повістки надсилається електронною поштою (факсимільним повідомленням) на адресу електронної пошти або на номер факсу (телефаксу), які містяться у Єдиній базі даних електронних адрес, номерів факсів (телефаксів) суб'єктів владних повноважень. Даною статтею врегульовано порядок надсилання електронної повістки, належність її отримання та підтвердження про отримання електронної судової повістки. КАС України закріпив також порядок надсилання тексту повістки електронною поштою (факсимільним повідомленням) на адресу електронної пошти або на номер факсу (телефаксу) для осіб, які беруть участь у справі, незалежно від того, чи є вони суб'єктом владних повноважень, у разі, якщо вони зазначили адресу своєї електронної пошти (номер факсу, телефаксу) і не висловили заперечень проти її використання для одержання текстів судових рішень та інших документів [2].

Дані норми, введені законодавцем в КАС України, є прогресивними, однак не можливо не зазначити те, що законодавець оминув увагою справи, які розглядаються в порядку цивільного судочинства судами загальної юрисдикції і кількість яких є значно більшою.

Розглянемо деякі категорії справ, які найбільш поширені під час розгляду в судах у порядку цивільного судочинства, а саме: справи, щодо відшкодування страхових виплат, де стороною виступають страхові компанії, справи по кредитних зобов'язаннях, які набули великого резонансу, де сторонами виступають банки, кредитні спілки. Не можна залишати поза увагою і спадкові, земельні, житлові спори, справи про позбавлення батьківських справ та сплату аліментів, трудові спори, в яких учасниками виступають, відповідно, нотаріальні контори, приватні нотаріуси, земельні управління, сільські, селищні, міські ради, обласні районні бюро технічної інвентаризації, управління у справах сім'ї та молоді, опікунські ради, роботодавці та ін.

При розгляді цих категорії справ було б раціонально і доцільно запровадити направлення повідомлень та судових повісток на електронні адреси сторін.

Слід також пригадати, Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами" від 18 лютого 2010 року N 1691-VI, яким були внесені зміни до частини першої статті 15 ЦПК України та частини першої статті 18 КАС України. справи у спорах з приводу призначення, обчислення, перерахунку, здійснення, надання, одержання пенсійних виплат, соціальних виплат непрацездатним громадянам, виплат за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням та інших соціальних виплат, соціальних послуг, допомоги, захисту, пільг, речового майна, пайків або грошової компенсації замість них, віднесено до вирішення в порядку цивільного судочинства [4]. Зазвичай відповідачами у даних справах були: управління праці та соціального захисту населення районних державних адміністрацій, департаменти соціальної політики; а також міські та районні управління пенсійного фонду України. Їм відсилалися сотні тисяч повісток та повідомлень, на що були витрачені значні кошти, які можна було б заощадити.

Це стало не тільки величезним фінансовим тягарем для судів загальної юрисдикції України, а й великим навантаженням для працівників апарату судів, оскільки їм довелося виписувати і направляти тисячі повісток і повідомлень в обмежені процесуальним законодавством строки.

Тому вважаю, що слід запровадити надсилання текстів повісток у цивільних справах електронною поштою. В ч. 6 ст. 74 ЦПК України закріплено, що особи, які беруть участь у справі, а також свідки, експерти, спеціалісти і перекладачі можуть бути повідомлені або викликані в суд телеграмою, факсом чи за допомогою інших засобів зв'язку, які забезпечують фіксацію повідомлення або виклику, тобто закріплено можливість використовувати електронну пошту як спосіб повідомлення осіб. Однак практично реалізувати дані норми процесуального законодавства досить важко, через інші норми ЦПК України. Ч. 5 ст. 74 ЦПК України передбачає, що судова повістка надсилається поштою рекомендованим листом або через кур'єрів. Інші способи направлення судових повісток, крім пошти чи кур'єра, є додатковими, порядок їх виконання є не врегульованим, оскільки при направленні судової повістки одним із цих додаткових способів, наприклад: факсом, телеграмою чи електронною поштою не зрозуміло, хто підписується в розписці про одержання судової повістки і чи передбачається така розписка взагалі?

Тому впливає необхідність внесення змін в ЦПК України, тобто доповнити його статтею 76-1 «Порядок повідомлення осіб з використанням інших способів зв'язку» наступного змісту: «Порядок повідомлення осіб, які беруть участь у справі, а також свідків, експертів, спеціалістів, перекладачів з використанням інших засобів зв'язку, встановлюється Кабінетом Міністрів

України».

Також, для найкращого направлення судових повісток і уникнення плутанини з електронними адресами підприємств, установ, організацій доцільно б було створити відповідний Реєстр таких адрес.

Перші кроки в цьому напрямку вже зроблені. Прийнятим Законом України «Про судоустрій і статус суддів» змінено повноваження Державної судової адміністрації України (далі – ДСА України), та закріплено, що ДСА України повинна організувати ведення Реєстру електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб [5,ст.146].

Однак, з наведених вище категорій справ, які заповнили суди загальної юрисдикції, доцільно було б створити не тільки Реєстр електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб, а й Реєстр електронних адрес підприємств, установ, організацій.

Окрім установ, організацій, підприємств надсилати судові повістки та повідомлення на електронні адреси доцільно було б і фізичним особам, які беруть участь у справі, якщо б сторони вказували у своїх даних, окрім адреси проживання ще й електронну адресу. Це питання врегульоване у законодавстві Російської Федерації, а саме ст. 131 ГПК РФ передбачає, що «в заявленні можуть бути указанні и иные сведения, в том числе номера телефонов, факсов, адреса электронной почты», що дає можливість використовувати електронну пошту як спосіб повідомлення [11].

Тому, потрібно запозичити досвід сусідньої країни та внести зміни в ЦПК України і п. 2 ч. 2 ст. 119 ЦПК України, викласти в такій редакції: «ім'я (найменування) позивача і відповідача, а також ім'я представника позивача, якщо позовна заява подається представником, їх місце проживання (перебування) або місцезнаходження, поштовий індекс, а також номер засобу зв'язку, адреса електронної пошти, якщо такі є».

Висновки. Необхідно відзначити, що внесення змін в ЦПК України про надсилання повісток електронним шляхом спричинить і ряд змін, які необхідно буде внести в інші нормативно-правові акти, такі як: Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді, Інструкція з діловодства в апеляційному загальному суді та ін.. Оскільки, врегулювання потребуватиме порядок направлення і отримання електронного повідомлення чи повістки про виклик до суду, сама форма та зміст електронної судової повістки, визначення відповідальних осіб за направлення та отримання, процедура реєстрації та подальше спрямування повідомлення про отримання адресатом електронної повістки тощо.

Підсумовуючи викладене, варто зазначити, що нормативне закріплення та використання на практиці направлення судових повісток на електронні адреси сторін, забезпечить належну доставку повісток особам, які беруть участь у справі і, у свою чергу, своєчасну явку в судові засідання учасників судових процесів.

1. Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. // Практика

- Європейського суду з прав людини. Рішення. Коментарі. – 2 (30). – К.: Український центр правничих студій, 2006.
2. Кодекс адміністративного судочинства України (із змінами) // *Офіційний вісник України*. – 2005. – N 32.
  3. Цивільний процесуальний кодекс України (із змінами) // *Офіційний вісник України*. – 2004. – N 16.
  4. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвідомчості справ, пов'язаних із соціальними виплатами» // *Відомості Верховної Ради України*. – 2010. – N 19.
  5. Закон України «Про судоустрій та статус суддів» // *Офіційний вісник України*, 2010, N 55/1.
  6. Закон України «Про поштовий зв'язок» від 4 жовтня 2001 року №2759-III // (*Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2002, № 6.
  7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку» від 5 березня 2009 р. №270 // *Урядовий кур'єр*. – 8 квітня 2009 р. – № 63.
  8. Звернення Ради суддів України до Президента України, Голови Верховної Ради України, Прем'єр-міністра України «Щодо незадовільного фінансування діяльності судів») // <http://www.scourt.gov.ua>.
  9. Інструкція з діловодства в місцевому загальному суді: затверджена наказом ДСА України № 68 від 27.06.2006р. зі змінами та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 24.07.2006р. за № 860/12734 // *Офіційний вісник України*. – 2006. – N 31.
  10. Інструкція з діловодства в апеляційному загальному суді: затверджена наказом ДСА України № 1 від 06.01.2006р. зі змінами та зареєстрована в Міністерстві юстиції України 30.01.2006р. за № 75/11949 // *Офіційний вісник України*. – 2006. – N 5.
  11. Гражданский процессуальный кодекс РФ // <http://www.gpkodeks.ru>.
  12. Бичкова С. С., Білоусов Ю. В., Бірюков В. І. Цивільний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар. – К.: Атака, 2008. – 840 с.
  13. Камаров В. В., Тертишніков В. І., Пушкар Є. Г. Процесуальне право України. – Х.: Право, 1999 – 590 с.
  14. Кравчук В. М., Уршиновська О. І. Науково-практичний коментар Цивільного процесуального кодексу України. – К.: Істина, 2006. – 944 с.
  15. Фурса С. Я., Щербак С. В., Євтушенко О. І. Цивільний процес України: Проблеми і перспективи: Науково-практичний посібник. – К.: Видавець Фурса С. Я.: КНТ, 2006. – 916 с.
  16. Чорноченко С. І. Цивільний процес: Видавництво 2-ге, перероблене та доповнене: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 205. – 472 с.

Сметанюк В.Б. Направлення повідомлень та судових повісток на електронні адреси сторін в цивільному судочинстві.

У статті проаналізовано законодавство яке регулює порядок направлення судових повісток і повідомлень, їх способи доставки. З метою належного повідомлення осіб про час і місце судового засідання пропонується законодавчо закріпити порядок направлення повідомлень та судових повісток на електронні адреси сторін в цивільному судочинстві.

Ключові слова: належне повідомлення, судові повідомлення та виклики, розписка про вручення, електронна судова повістка.

Сметанюк В.Б. Направления сообщений и судебных повесток на электронные адреса сторон в гражданском судопроизводстве.

В статье проанализированы законодательство регулирующее порядок направления судебных повесток и уведомлений, их способы доставки. В целях надлежащего уведомления лиц о времени и месте судебного заседания предлагается законодательно закрепить порядок направления сообщений и судебных повесток на электронные адреса сторон в гражданском судопроизводстве.

Ключевые слова: надлежащее уведомление, судебные сообщения и вызовы, расписка о вручении, электронная судебная повестка.

Smetanyuk V. The directing of messages and judicial summons on the e-mail accounts of the parties in the civil proceeding.

The legislation that regulates the order direction of the judicial summons and messages, their methods of delivery are analyzed in the article. By way of proper messaging people about time and place of the session, it is proposed to legislate the order of directing the messages and summons on the e-mail accounts of the parties in the civil proceeding.

The key words: the proper message, the judicial messages and summons, acknowledgement of service, electronic summons.

Ставнича І.М.

ВІДПОВІДНІСТЬ ВНУТРІШНЬОЇ ВОЛІ ТА ВОЛЕВИЯВЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ПРИ УКЛАДЕННІ ДОГОВОРУ

УДК 347.441.14

Актуальність теми. У цивільному обороті будь-які особи повинні мати юридикотехнічні можливості врегульовувати суспільні відносини таким чином, щоб забезпечити свій законний інтерес та не порушити права інших осіб. Як наслідок, без належних юридичних конструкцій, що забезпечують ефективне регулювання та захист цивільних прав, система регулювання та охорона цивільних прав не має суспільної цінності.

За таких умов важливо забезпечити потенційних учасників цивільно-правового обороту необхідною правовою доктриною. Така поінформованість сприятиме чіткому усвідомленню кожною особою своїх прав, обов'язків та переваг, які надає цивілізована цивільно-правова система.

Метою статті є дослідження проблеми співвідношення внутрішньої волі та волевиявлення учасників при укладенні договору.

Ступінь наукової розробки проблеми. Окремі питання даної проблеми досліджували Луць В.В., Брагінський М.І., Халфіна Р.О., Рабінович Н.В., Бервено С.М., Дзера О.В., Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А.

Виклад основного матеріалу. Поняття «договір» вживається в декількох значеннях. Насамперед, договір належить до юридичних фактів, на основі яких виникають зобов'язання. Відповідно до ч.2 ст.11 і ч.2 ст.509 ЦК України